

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ПРИРОДНЕ ПРАВО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Лиска О.Г. (м. Харків)

Анотації

В статті досліджуються різні теорії щодо місцевого самоврядування: громадівська, державницька та муніципального дуалізму; визначено, що місцеве самоврядування є природнім правом територіальної громади; дається аналіз місцевого самоврядування як основи демократії; визначення природи права на місцеве самоврядування; аналіз місцевого самоврядування як частини децентралізованої форми управління; специфічної форми реалізації публічного самоврядування.

In the article different theories in relation to local self-government (social, state and municipal dualism) are probed; it's underlined, that local self-government is natural a right for territorial society; the analysis of local self-government as bases of democracy is given; determination of nature of right on local self-government is given; analysis of local self-government as parts of decentralizing form of management, specific form of realization of public self-government are analyzed.

Ключові слова

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА, ПУБЛІЧНА ВЛАДА, ПРИРОДНЕ ПРАВО, ДЕРЖАВНИЦЬКА ТЕОРІЯ, ГРОМАДІВСЬКА ТЕОРІЯ, ТЕОРІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО ДУАЛІЗМУ

Вступ

Важливість місцевого самоврядування як основи демократії, здається, ні в кого не викликає сумніву. Основні ж спори серед науковців точаться переважно серед таких питань: чи являється самоврядування державною владою чи окремою владою територіальних громад; стосовно того, хто являється первинним суб'єктом місцевого самоврядування; чи являється право спільноти місцевих жителів на самоуправління похідним від держави чи воно є природним правом територіального колективу. Особливого значення, на наш погляд, є останнє питання, відповідь на яке не тільки визначає місце та роль громади в системі місцевого самоврядування, а й розкриває саму сутність самоврядування як публічної влади, з'ясовує її природу.

Мета статті: визначення природи права на місцеве самоврядування – чи є воно природним правом територіальної громади, чи наданим (делегованим) державою.

Обговорення проблеми

Питання стосовно природи права на місцеве самоврядування обговорюється вченими давно, але однозначні погляди серед дослідників відсутні. Так, відомий вчений Г. Єллінек вважав, що влада, яка належить громаді не є первинною, а делегованою державою. "Громади мають, подібно до держави, територію, населення і самостійну владу. Але

відрізняються від держави тим, що цій владі ніколи не належить первинне, не делеговане державою *imperium*. Всяка влада, що належить громаді, є влада похідна, у тому числі і права владарювання, що даровані їй як індивідуальні права. Власне право владарювання громади ніколи не є первинне право. Її територія є в той же час державна територія, члени громади суть в той же час піддані держави, влада її підпорядкована владі держави... Вони нерідко виникали ... незалежно від держави, переживали зміну держав, і в цьому сенсі правильне твердження, що громада старша за державу. Але правами влади передусім наділяє їх, проте, держава” [1, с. 614]. В основі ж теорії вільної громади знаходилося твердження про самостійну, не залежну від держави четверту владу - окрему громадську владу – “*pouvoir municipal*” [2; 3; 4; 5]. Ця концепція базувалася на ідеї природного права – сукупності “...принципів, правил, норм, цінностей, які диктуються природою людини і тим самим є незалежними від конкретних соціальних умов і держави” [6, с. 9]. Тобто право територіальної громади відповідної адміністративно-територіальної одиниці (головним чином, «природної») самостійно вирішувати свої справи розглядається як природне і невідчужуване та розміщене поряд з правами та свободами людини. За А. Токвілем, “Громада є тим єдиним об’єднанням, яке так добре відповідає самій природі людини, бо всюди, де б не збиралися разом люди, громада виникає як би сама собою. Є королівства і республіки, що створюються людиною; громада ж, здається, прямо виходить з рук Божих” [7, с. 65]. Хоча вказані теорії з часом зазнали певних трансформацій, їх основні положення зберігають своє значення і сьогодні. Громадівську, державницьку та теорію муніципального дуалізму покладено в основу сучасних поглядів на місцеве самоврядування.

Прибічниками першої концепції, що розглядає місцеве самоврядування як складову частину державного управління, були Б.Е. Нольде, М.В. Баглай та ін. Так, М.В. Баглай вважає, що хоча місцеве самоврядування не входить до системи органів державної влади, по своїй природі все ж є частиною державної влади [8, с. 136]. Деякі вчені, ототожнюючи місцеве самоврядування з місцевим управлінням вказують: “Місцевим (муніципальним) управлінням іменується керівництво справами, головним чином місцевого значення, здійснюване виборними органами, які уповноважені представляти населення тієї або іншої адміністративно-територіальної одиниці і їх адміністративним апаратом. Місцеве управління - це відносно децентралізована форма державного управління” [4, с. 220-221]. Ю. Панейко вважає, що “...самоврядування є спертою на приписи закону zdeцентралізованою державною адміністрацією, виконуваною льокальними органами, які ієрархічно не підлягають іншим органам і є самостійними в межах закону і загального правового порядку” [5, с. 136]. В.М. Шаповал наголошує, що “місцеве самоврядування за своєю природою є децентралізованою формою державного управління” [9, с. 51].

Інші дослідники вважають, що місцеве самоврядування за своєю сутністю є специфічною формою реалізації публічної влади, що відрізняється від державної влади, а органи місцевого самоврядування в

механізм держави не входять, бо не є державними [10; 11]. Так, вони підкреслюють, що суб'єкти муніципально-правових відносин "... насамперед територіальні громади (сіл, селищ, міст), мають визнані державою природні права, на відміну від органів державної влади, які мають надані їм народом і державою повноваження" [12, с. 27].

О.Є. Кутафін та В.І. Фадєєв вважають, що місцеве самоврядування є самостійною діяльністю громадян з вирішення питань місцевого значення. Ці вчені у категоричній формі заперечують державну природу влади територіальних громад [13]. На думку О.В. Батанова, місцеве самоврядування є недержавною за своєю природою самостійною формою здійснення народом своєї влади – влади територіальних громад [14, с. 24]. В.М. Кампо наголошує, що за своєю природою місцеве самоврядування виступає як специфічна форма реалізації публічної влади, відмінної як від державної, так і об'єднань громадян. "Воно втілює місцеві корпоративні інтереси територіальних громад, тоді як держава – загальнонаціональні інтереси, а політичні партії чи громадські організації – політичні, соціальні, культурні та інші інтереси своїх членів" [15, с. 4].

Деякі вчені є прихильниками концепції муніципального дуалізму. Зокрема, таку позицію відстоює В.С. Куйбіда [16, с. 148]. Як зазначає В.В. Кравченко, "сучасна практика становлення та розвитку місцевого самоврядування в різних державах світу показала, що природа місцевого самоврядування не може бути визначена однозначно", що обумовлено складністю виділення власне місцевих справ, які відрізнялися б від загальнодержавних та наявністю у функцій місцевого самоврядування як приватно-правового, так і публічного характеру [3, с.390]. Таким чином, вчений доходить до висновку, "...що місцеве самоврядування одночасно містить елементи як державного, так і громадського утворення..." [3, с. 390]. К.В. Арановський зазначає, що "немає підстав відмовлятися від жодної з концепцій самоврядування, оскільки вони раціонально пояснюють це явище з різних сторін" [17, с.462]. Дослідник вважає, що "... самоврядування організовує людей в об'єднання, яке не співпадає із звичайними асоціаціями, проте може бути визначене не інакше, як територіальний колектив зі своєю структурою і інтересами. З іншого боку, самоврядування небайдуже для держави, оскільки воно виконує адміністративні функції і частково звільняє державу від турбот про місцеві справи" [17, с.463]. В.І. Борденюк наголошує на необхідності визнання місцевого самоврядування "... як явища громадського життя, в якому поєднуються самоврядні та державницькі засади, що співіснують, доповнюючи одна одну" [18, с.24].

Для визначення природи місцевого самоврядування доцільно звернутися до законодавчого визначення цього складного політико-правового явища. Відповідно до статті 140 Конституції України місцеве самоврядування – це право "територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України" [19].

У статті 2 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” конкретизовано конституційне визначення місцевого самоврядування як гарантованого державою права та реальної здатності територіальної громади самостійно, тобто через різноманітні форми безпосередньої демократії, або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [20]. Ці положення вказують на громадівську теорію місцевого самоврядування, яка визнає право самостійно вирішувати питання місцевого значення лише за первинними територіальними громадами - жителями сіл, селищ і міст, які є «природними» адміністративно-територіальними одиницями. Такий підхід до визначення кола суб'єктів права на місцеве самоврядування обумовлений історично. Саме в “природних” адміністративно-територіальних одиницях, які створилися історично та природним шляхом, відбувалося об'єднання людей для захисту, господарювання, вирішення спільних проблем. Ці проблеми обговорювалися на сходах, загальних зборах, а для здійснення поточного управління жителі обирали відповідних осіб (органи) - вождів, старійшин, ради тощо. Подібна система дістала назву громадського, комунального, місцевого або муніципального самоврядування [3; 4].

Відповідно до статті 7 Конституції України, в Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування. Термін “визнається” породжує розуміння того, що Основний Закон відносить місцеве самоврядування до рівня природного права територіальної громади вирішувати питання місцевого значення. Під природним правом територіальної громади розуміється “... сукупність (комплекс) прав жителів певних населених пунктів, наданих їм від Бога (природи), а тому священних і невідчужуваних від них у процесі їхньої життєдіяльності” [12, с.180]. Існування цього права не залежить від визнання чи не визнання його державою [21, с.15]. Таким чином, право територіальної громади на місцеве самоврядування є природним і тому невідчужуваним, а держава лише визнає його та з допомогою нормативно-правових актів врегульовує самовряду активність територіальних громад, визначає форми і межі їх діяльності. Конституційне закріплення цього моменту та гарантування місцевого самоврядування є надзвичайно важливим. Таким чином держава дає можливість для діяльності та розвитку територіальних громад, гарантуючи та захищаючи його. О.І. Сушинський вбачає в поняттях “визнається” і “гарантується” два аспекти. На думку вченого, в статті 7 Конституції рефлексується певний патерналізм держави над місцевим самоврядуванням. У Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” чітко визначено, що місцеве самоврядування – гарантоване саме державою право, що “...виражає усвідомлення законодавцем певної “недієздатності” громади, права якої держава “мусить” “гарантувати” [11, с. 10]. Відомий французький вчений Ж. Бюрдо вважав, що територіальні колективи мають власні природні права, які, проте, отримують юридичну значущість тільки після закріплення їх у законі [2, с. 79]. Інші дослідники зазначають, що конституційна категорія “визнається” означає, що “...місцеве самоврядування – це діяльність, яка

реалізується людиною як її соціальна претензія в односторонньому порядку незалежно від її правового припущення” [22, с. 15]. Таким чином місцеве самоврядування як прадавнє право громади має не октройований (дарований) характер, а належить територіальній спільноті в силу її природи. “Держава за допомогою правових заходів лише впорядковує, зовнішньо оформлює самоврядну активність територіальних громад, не встановлюючи її. Тим самим місцеве самоврядування проголошується явищем громадського, а не державного життя” [14, с. 21-22]. В.І. Борденюк вважає, що слово “визнається” характеризує місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства. Право ж на нього не дарується членам територіальної громади державою, “... а лише юридично закріплюється нею як об’єктивна закономірність” [18, с. 21]. Те, що право територіальної громади на місцеве самоврядування є природнім, підкреслюють В.А. Григор’єв [23, с. 182–183], Ю.В. Делія [10, с. 61].

Проведені дослідження дозволяють виділити декілька аспектів первинності територіальної громади відносно інших суб’єктів місцевого самоврядування:

1. Історичний. Територіальна громада як форма самоорганізації людей для реалізації спільних інтересів виникла раніше, ніж спеціальні органи, покликані на “постійній та професійній основі” вирішувати питання місцевого значення [24].

2. Правовий. Територіальна громада є первинним суб’єктом права на здійснення місцевого самоврядування. Зокрема, у частині 1 ст. 6 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” визначено, що “первинним суб’єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста” [20]. Повноваження – це права і обов’язки. Таким чином, територіальна громада є основним носієм прав і обов’язків на здійснення місцевого самоврядування. М.П. Орзіх наголошує, що: “Міська громада – первинний суб’єкт публічних прав на території міста ...” [25, с.74]. О. Пастернак підкреслює, що органи місцевого самоврядування по своїй правовій природі є похідними від територіальної громади і виступають лише інструментами опосередкованої форми реалізації територіальною громадою права на самовизначення [26, с.88]. Право територіальної громади на місцеве самоврядування є природнім, невідчужуваним [14;18; 21; 22; 23]. Воно існує об’єктивно, держава лише визнає його.

3. Владний. Територіальна громада є первинним суб’єктом публічної самоврядної влади. Стаття 5 Конституції визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який і здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [19]. На відміну від державної влади, суб’єктом якої виступає весь народ, суб’єктом влади в місцевому самоврядуванні є територіальна громада [27]. Територіальна громада не володіє суверенітетом, ця якість належить виключно народу. Суверенні права держави трансформуються в самоврядні повноваження територіальних спільнот. Тому суб’єктом місцевого самоврядування є територіальна

громада, а не народ України [23, с. 156].

Про те, що саме громада є джерелом публічної влади органів місцевого самоврядування підкреслюють у своїх працях М.П. Орзіх [25, с.74], С.Є. Саханенко [28, с. 81] та інші вчені. Згідно зі статтею 140 Конституції України, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [19]. Стаття 2 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” визначає місцеве самоврядування як “... гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади ... самостійно або (підкреслено мною. – О.Л.) під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України” [20]. Тобто формально територіальна громада має право самостійно, без створення спеціальних органів реалізовувати своє право на місцеве самоврядування. Органи місцевого самоврядування створюються з метою реалізації інтересів територіальної громади через надання їм відповідних повноважень [26, 88]. Таким чином, населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці, яке складає територіальну громаду, наділено владою, яку і реалізує безпосередньо або через сформовані ним органи місцевого самоврядування.

4. Системний. Територіальна громада є системоутворючим елементом системи місцевого самоврядування. Всі інші елементи системи (місцеві ради та їх виконавчі органи, сільські, селищні, міські голови, органи самоорганізації населення, форми їх діяльності) створюються, формуються, обираються громадою тому є вторинними, похідними. Територіальна громада як елемент системи місцевого самоврядування, детермінуючись системою, не є пасивним продуктом. Вона – активно впливає на систему, формуючи її. Із загальної теорії систем відомо, що системоутворююча роль, вплив різних елементів, компонентів на цілу систему неоднаковий. Одні являють собою своєрідний стрижень системи, її основу, інші ж похідні, обслуговують основний елемент, в той же час активно впливаючи на нього [29, с. 94]. Територіальна громада є стрижневим системоутворюючим елементом в системі місцевого самоврядування [10, с. 59]. Інші елементи системи, хоча і активно впливають на систему, все ж таки є вторинними, похідними.

5. Матеріально-фінансовий. Стаття 142 Конституції закріплює, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад [19]. Відповідно до статті 60 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” саме територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення,

заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Органи місцевого самоврядування відповідно до закону лише здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності від імені та в інтересах територіальних громад [20].

Висновки

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що місцеве самоврядування - це закріплене в законодавстві природне право, реальна здатність і діяльність під свою відповідальність територіальних громад по вирішенню питань місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Перспективи подальших досліджень – визначення управлінської та неуправлінської складових у діяльності територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування.

Джерела

1. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Вступительная статья докт. юрид. наук, проф. И.Ю. Козлихина. – СПб.: «Юридический центр Пресс», 2004. – 752 с.
2. Административное право зарубежных стран: Учебник / Под ред. А.Н. Козырина и М.А. Шатиной. – М.: Спарк, 2003. – 464 с.
3. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Вид. 3-тє, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
4. Мигачев Ю.И., Семенов В.И. Конституционное право зарубежных стран. Учебное пособие. М.: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. – 240 с.
5. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. – Львів: Літопис, 2002. – 196 с.
6. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
7. Токвиль А. Демократия в Америке / Пер. с франц. Предисл. Гарольда Дж. Ласки. – М.: Прогресс, 1992. – 554 с.
8. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации. Учебник для юридических вузов и факультетов. – М.: Издательская группа ИНФРА-М – НОРМА, 1997. – 752.
9. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування // Право України. – 2002. – № 3. – С. 48 – 54.
10. Делія Ю.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики: Монографія. – Донецьк: НД та РВВ ДЮІ МВС, 2004. – 280 с.
11. Сушинський О.І. Правові засади місцевого самоврядування в аспекті громадянського суспільства // Державність. – 2003. – № 3/4. – С. 9 – 13.
12. Муніципальне право України: Підручник / Кол. авт.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.

13. Кутафин О.Е., Фадеев В.И. Муниципальное право Российской Федерации: Учебник. – М.: Юрист, 1997. – 428 с.
14. Батанов О.В. Деякі теоретичні проблеми співвідношення місцевого самоврядування та державної влади// Часопис Київського університету права. – 2002. – № 2. – С. 21 – 30.
15. Кампо В.М. Місцеве самоврядування в Україні. – К.: Ін Юре, 1997. – 36 с.
16. Куйбіда В.С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні. – Львів: Літопис, 2001. – 376 с.
17. Арановский К.В. Государственное право зарубежных стран: Учебное пособие. – М.: ИД «ФОРУМ»; ИНФРА-М, 2000. – 488 с.
18. Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні // Право України. – 2001. – № 12. – С. 24 – 27.
19. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
20. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 р. № 280/97 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
21. Бориславська О. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад: Монографія. – Львів: ПАІС, 2005. – 208 с.
22. Батанов О.В., Волошин Ю.О., Маліков С.В. Статут територіальної громади: проблеми теорії і практики. Статут територіальної громади Маріуполя / За загальною редакцією В.Ф. Погорілка. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Маріупольський гуманітарний інститут, 2004. – 192 с.
23. Григорьев В.А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика: Монография. – К.: Истина, 2005. – 424 с.
24. Институты самоуправления: историко-правовое исследование / В.Г. Графский, Н.Н. Ефремова, В.И. Карпец и др. – М.: Наука, 1995. – 301 с.
25. Орзих М. Проект устава территориальной громады города Одессы // Юридический вестник. – 2000. – № 1. – С. 67 – 87.
26. Пастернак Е. К вопросу о правосубъектности территориальной громады // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 3. – С. 87 – 90.
27. Батанов О.В. Муніципальна влада та актуальні проблеми формування наукових основ місцевого самоврядування в Україні // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2006. – № 3. – С. 26 – 33.
28. Саханенко С.Є. Політичне управління містом в умовах самоврядування. – Одеса: ОФ УАДУ, 2001. – 380 с.
29. Афанасьев В.Г. Системность и общество. – М.: Политиздат, 1980. – 368 с.

Стаття надійшла 31.02.2008 р.

Наші автори

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Відомості
1	2	3
1.	<i>Пожуєв Володимир Іванович</i>	Доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри програмного забезпечення та математичного моделювання, ректор Запорізької державної інженерної академії, Заслужений працівник освіти України
2.	<i>Воронкова Валентина Григорівна</i>	Доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій, декан факультету менеджменту і фінансів Запорізької державної інженерної академії
3.	<i>Таран Володимир Олександрович</i>	Доктор філософських наук, професор, перший заступник начальника з навчальної та методичної роботи, начальник каф. філософії і політології Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (ДДУВС)
4.	<i>Шведовський Сергій Едуардович</i>	Аспірант кафедри філософії Запорізького національного університету
5.	<i>Жадько Віталій Андрійович</i>	Доктор філософських наук, професор, зав. каф. суспільних дисциплін Запорізького медичного університету
6.	<i>Вандишев Валентин Миколайович</i>	Доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Сумського державного університету
7.	<i>Бондаренко Ольга Валеріївна</i>	Кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії Запорізького національного технічного університету
8.	<i>Каприцин Ігор Ілліч</i>	Аспірант кафедри теорії та практики управління Запорізького національного університету
9.	<i>Селетий Дмитро Петрович</i>	Аспірант кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
10.	<i>Бондаревич Ірина Миколаївна</i>	Здобувач кафедри соціології управління та європейської інтеграції НПУ ім. М.П. Драгоманова
11.	<i>Бут Володимир Володимирович</i>	Старший викладач кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії
12.	<i>Дерябкін Юрій Ілліч</i>	Пошукач кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету
13.	<i>Мотренко Тимофій Валентинович</i>	Доктор філософських наук, професор кафедри історії філософії Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченко
14.	<i>Гаврилюк Віталій Антонович</i>	Кандидат філософських наук, доцент, старший науковий співробітник Європейського

№ п/п	Прізвище, ім'я, по- батькові	Відомості
1	2	3
		університету
15.	<i>Патлах Ірина Миколаївна</i>	Кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії
16.	<i>Лівовшко Тетяна Володимирівна</i>	Кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства Запорізької державної інженерної академії
17.	<i>Лищенко Олена Германівна</i>	Кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Запорізької державної інженерної академії
18.	<i>Багатова Анна Володимирівна</i>	Магістратка спеціальності „Облік і аудит” Запорізької державної інженерної академії
19.	<i>Зубченко Олександр Сергійович</i>	Старший викладач Енергодарського інституту Класичного приватного університету
20.	<i>Проценко Ірина Володимирівна</i>	Аспірантка кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету
21.	<i>Редька Дмитро Валерійович</i>	Аспірант Національного університету „Львівська політехніка”
22.	<i>Согорін Андрій Анатолійович</i>	Аспірант кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету
23.	<i>Сапа Наталія Вікторівна</i>	Магістрантка спеціальності „Менеджмент організацій” Запорізької державної інженерної академії
24.	<i>Манзя Марина В'ячеславівна</i>	Аспірантка кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії
25.	<i>Коваленко Євгенія Олександрівна</i>	Аспірантка кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії
26.	<i>Лиска Олексій Григорович</i>	Аспірант кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президентові України

**ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ
для публікації в збірнику наукових праць
“ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК ЗАПОРІЗЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ АКАДЕМІЇ”**

1. Редакційна колегія приймає до друку статті виключно за умови їх відповідності **вимогам ВАК** (див. Постанову президента ВАК України №7-05-1 від 15.01.2003 р.) **щодо структури наукової статті**, згідно з якими стаття повинна містити такі елементи як:
 - постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
 - аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор;
 - виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття;
 - формування цілей статті (постановка завдання);
 - виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.
2. До публікації в журналі приймаються раніше не опубліковані наукові праці. За точність цитування та наведення у статтях наукових фактів, цифр, інших відомостей відповідають автори. Редколегія може не поділяти світоглядних переконань авторів.
3. Статті, автори яких не мають наукового ступеня, супроводжуються рецензією доктора наук за фахом публікації або витягом із протоколу засідання кафедри (відділу) про рекомендацію статті до друку.
4. Рукопис статті подається в одному примірнику, надрукованому з одного боку аркуша формату А-4. Разом із рукописом подається електронний варіант статті, виконаний у текстовому редакторі MS Word for Windows (формати .doc або .rtf). Електронний варіант статті подається на дискеті, диску чи електронною поштою за адресою: **valentina-voronkova@yandex.ru**
5. Вимоги для оформлення тексту: всі поля по 20 мм; шрифт Arial, кегель 14 пт; інтервал – 1; абзацний відступ – 15 мм. Рисунки й таблиці оформляються згідно з ДСТУ.
6. Перелік літературних джерел розташовується за алфавітом або в порядку їх використання після тексту статті з підзаголовком **Джерела** і виконується мовою оригіналу. Джерела в переліку посилань нумеруються вручну (без використання функції меню Word „Формат – Список – Нумерований”). Посилання на літературу в тексті подаються за таким зразком: [5, с. 87], де 5 – номер джерела за списком літератури, 87 – сторінка. Посилання на декілька джерел одночасно подаються таким чином: [3; 5; 7] або [3, с. 145; 5, с. 25].
7. Стаття обов'язково супроводжується авторською довідкою із зазначенням прізвища, імені, по батькові (повністю); наукового ступеня, вченого звання, посади, місця роботи; а також робочої, домашньої адреси і телефонів, адреси електронної пошти.
8. У статтю можуть бути внесені зміни редакційного характеру без згоди авторів. Редакційна колегія залишає за собою право відхиляти неякісні матеріали без пояснення причин.

Матеріали направляти на адресу: 69006, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 226, кімн.Л413. Запорізька державна інженерна академія, редакція “Гуманітарного вісника”.

Для нотаток